

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 851/1-ХП/9 27.06.2013. године	
---	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој VI редовној седници, 27.06.2013. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: АРХИТЕКТУРА ЦАРСКЕ ПАЛАТЕ У ДОБА ТЕТРАРХИЈЕ. FELIX ROMULIANA (ГАМЗИГРАД), докторанда Бојане Поповић.

За ментора је одређен доц. др Иван Стевовић.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Милош Арсенијевић
---	---

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
04/1-2 бр. 6/2355 (број захтева)	
28.6.2013. (датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Архитектура царске палате у доба тетрархије. Felix Romuliana (Гамзиград)

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја уметности

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Бојан (Бранко) Поповић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Архитектонски у Београду

Година 2006. дипломирања:
Назив мастер рада кандидата: _____

Археолошки, истраживачки, образовно-визиторски центар Дреновац
код Параћина

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањен: Архитектонски

Година одбране мастер рада: 2008.

Обавештавамо вас да Наставно-научно веће је

на седници 27.06.2013. одржаној
размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА
	<u>Проф. др Милош Арсенијевић</u>

Додатак уз образац 1.

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Бојан Поповић

Име и презиме ментора: Иван Стевовић

Звање: Доцент

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. . *Stevović I.* Towards New Directions of Investigation of Late Byzantine Architecture. Visualisation of „Text“ on the Facades of the Church of the Virgin in Krina (Chios), ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ Зборник радова поводом четрдесет година Института за историју уметности Филозофског факултета у Београду (уредник Иван Стевовић), Београд 2012, 175-190.

-
2. . *Стевовић И.* Историјски извор и историјскоуметничко тумачење: Богородичина црква у Топлици, Зограф 35 (2011), 73-92.

-
3. *Стевовић И.* Архитектура Моравске Србије: локална градитељска школа или епилог водећих токова позновизантијског градитељског стварања, Зборник радова Византолошког института 43 (2006), 231-253.

-
4. *Стевовић И. Каленић. Богородичина црква у архитектури позновизантијског света*, Београд 2006.

-
5. _____

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, ANCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односно дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум _____

М.П.

проф. др Милош Арсенијевић

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ УМЕТНОСТИ
Образложење теме докторског рада
кандидат Бојан Б. Поповић
бр. индекса 06и/10-09

**АРХИТЕКТУРА ЦАРСКЕ ПАЛАТЕ У ДОБА ТЕТРАРХИЈЕ.
FELIX ROMULIANA (ГАМЗИГРАД)**

Предлог ментора:
Доц. др. Иван Стевовић

Београд, фебруар 2013.

Предмет истраживања:

Предмет истраживања тезе је архитектура царске палате са свим специфичностима које је имала у време политичко-идеолошког система тетрархијске власти (293-324.год.) на простору Римског царства. Такође ће бити испитани и одређени непроменљиви односи на којима се заснива свако архитектонско дело, па и тетрархијске меморијалне палате.

Главна пажња биће усмерена на проучавање архитектуре и њеног функционалног, конструктивног и уметничког израза. То се односи на анализу просторног склопа и његових законитости, као и на утицај функције простора на његову архитектуру, пре свега са аспекта значаја и значења просторних целина и њихових међусобних односа. Такође ће бити сагледани и анализирани градитељски конструктивни елементи: темељи, зидови, стубови, греде, лукови, системи подног и зидног грејања, довод и одвод воде, материјали који су коришћени за ове конструкције, њихове механичке и термичке карактеристике, као и технике градње и њихов утицај на просторни организам царске палате. Поменуте анализе ће уједно представљати и полазиште за идеалне реконструкције палате у целини, као и околних објеката. Осим тога биће анализирани пропорцијски односи, односи светла и сенке и обликовање. У овом делу рада ће бити обрађена скулпторална и мозаичка декорација, њихова структура и обрада, боје и значење у контексту места на коме су употребљени. Засебан и најобимнији сегмент рада представљаће реконструкције, које ће бити изведене на основу наведених анализа и компарација са сличним палатама или већ постојећим идеалним реконструкцијама.

Врло важно питање, које ће такође бити предмет истраживања, је разлика између царске виле и царске палате. Основна карактеристика и једних и других је да су биле намењене

за стални или повремени боравак цара или чланова владарске породице. Као модел послужиће *Felix Romuliana*, резиденцијални комплекс цара Галерија у близини данашњег села Гамзиград код Зајечара.

Као предмет истраживања, остаци палате цара Галерија код Гамзиграда, први пут се јављају у шестој деценији 20. века, тачније 1953. године, када су В. Поповић и Ђ. Мано-Зиси започели археолошка истраживања. Од тада до данас утврђење код Гамзиграда било је разнолико тумачено. Помишљало се да је у питању насеље, војни логор, црквено седиште, утврђени велепосед или царска палата. У зависности од степена истражености локалитета, тумачења и мишљења различитих истраживача су често била супротстављена. Данас се са сигурношћу зна да се Гамзиград мора уврстити у официјелну, и то дворску архитектуру.

Сличност комплекса на локалитету Гамзиград са царским пребивалиштима тога времена је очигледна, па ће стога бити узете у разматрање и друге палате настале у периоду тетрархије, са циљем да се изврше одговарајуће компарације. Као одговарајуће паралеле послужиће царске палате у Риму, Тријеру, Милану, Сирмијуму, Солуну, Никомедији, Антиохији и на Сицилији, док ће нарочита пажња бити посвећена Диоклецијановој палати у Сплиту и палати Максимијана Даје у Шаркамену, које су и по времену изградње и по намени најближе гамзиградској.

Царска палата је била саставни део већих комплекса и, као изванредно значајан елемент укупне визуелне културе и уметничког стваралаштва, одраз политичке и економске моћи и положаја ктитора. Она је, стога, важан показатељ укупних тенденција у архитектури и ликовним уметностима раздобља у којем је настала.

Детаљније проучавање царске палате *Felix Romuliana* у ширем историјском контексту и допуњавање објављених резултата новим археолошким подацима могу знатно да допринесу

унапређењу досадашњих знања и бољем разумевању односа царских палата и резиденција на централном Балкану, али и уопште на простору читавог Царства у периоду тетрархије.

Циљ истраживања:

Циљ овог рада је да се сагледа архитектура меморијалне палате у Гамзиграду и да се тиме допринесе њеном потпунијем познавању и јаснијем тумачењу. Такође, циљ овог рада представља и спознавање међусобних односа палате са бедемима, храмовима, термама и осталим грађевинама, принципа и начела организације и функционисања читавог комплекса, као и његовог значења и значаја. Будући да је гамзиградска палата била предмет детаљне анализе Милке Чанак-Медић 1978. године, дакле пре више од три деценије, потребно је спровести ревизију у светлу нових истраживања, како Гамзиграда тако и палата тога периода уопште.

Основни циљ је да се овим радом на једном месту обједине до сада објављени резултати археолошких истраживања и нова сазнања са намером да се из нове перспективе сагледа стваран значај овог комплекса у читавом Царству. То се између осталог односи на вишеслојно симболично значење палате и утврђеног комплекса, изузетног архитектонског и уметничког споменика као носиоца култа личности и визуелног одраза синкретизма карактеристичног за тетрархијску архитектуру.

Основне хипотезе:

Имајући у виду резултате истраживања на Гамзиграду, од 1953. године до данас, који су полазна тачка ове тезе, може се

изнети неколико хипотеза.

Историјске прилике у периоду касне антике условиле су да се већина владара уздизала од легионара, преко војних заповедника до цара. То је био случај и у периоду тетрархије у чијем политичком систему је предвиђено да се владар након навршених 20 година владавине повуче у своју резиденцију коју је правио у месту где је рођен. Ове околности условиле су градњу изузетног комплекса са посебном официјелном наменом у Гамзиграду који је направио цар Галерије. Сличан комплекс, који није никада довршен, а који се везује за цара Максимиана Дају-налази се у непосредној близини, на локалитету Шаркамен. Оно што Галеријев меморијални комплекс чини специфичним су два утврђења, старије и млађе, што је неуобичајено за здања тога времена, као и два консекративна споменика недалеко од комплекса. Појава свих поменутих објеката била је повод за хипотезу да је грађен за цара, као место сталног или повремених царевих боравишта, на шта указују и бројни покретни и непокретни налази који карактеришу царске резиденције. Такође, претпостављено је и да је грађен као место у које би се цар повукао након абдикације што је био један од идеолошких постулата тетрархијског система владавине. До сада је постављена хипотеза да је постојало више фаза изградње објеката унутар утврђења, али и неколико фаза изградње самог утврђења, те да је грађен као комплементаран комплекс са сакралним споменицима где је извршена сахрана и апотеоза прво Галеријеве мајке Ромуле а затим и самог цара Галерија.

Узимајући у обзир горе наведену аргументацију и предложени методолошки приступ, као и структуру будуће тезе, очекујем да ће ово истраживање створити ширу и подробнију слику о касноантичким палатама и да ће се досадашња са знања о гамзиградском комплексу објединити у јединствену целину са новим расположивим подацима.

Методолошки приступ истраживању:

Приступ теми је интердисциплинаран и ослања се на методе више наука у зависности од области научно истраживачког рада. Примарно се користе методе историје уметности са анализама које су усмерене на испитивање друштвеног и духовног стварања и перципирања визуелног, архитектонске декорације, скулптуре и мозаика. Такође се користе и методе историје архитектуре, пре свега анализа простора и конструкције усмерена на испитивање појава у архитектури карактеристичних за одређени период. Такође, биће испитани и односи палата са окружењем и њено значење као посебни сегмент ове тезе.

Тежиште рада стављено је на архитектуру палате у Гамзиграду са освртом на тетрархијске палате у Римском царству. У циљу сагледавања односа гамзиградске палате и палата саграђених широм царства биће коришћена компаративна метода. Настоје се издвојити карактеристични архитектонски елементи, а испитује се и историјски, друштвени и духовни контекст стваралаштва у доба тетрархије. Поред наведених метода истраживање изискује и ослањање на методе других друштвених и хуманистичких наука – историје (смештање у историјски контекст и време, историографија) и археологије (поступак откривања и датовања).

Уз наведене методе битан елемент других дисциплина су анализе геоморфологије терена, положај палате у односу на стране света, водотокове, природне падине итд, то јест утицај свих поменутих фактора на формирање просторне структуре резиденције. Битан елемент су и анализе камена који је коришћен за изградњу објеката, камену пластику, декорацију, мозаике, скулптуре итд. Аналогијом са осталим палатама (рецимо палата у

Солуну) могуће је утврдити прецизан временски оквир у ком је палата настала, начин израде, технике, утицаје других мајсторских радионица, уметника који су радили на украшавању палате, али и каменоломе одакле потиче камен. Ово је значајно за стварање ширих оквира и јасније слике о времену изградње, функцији, значају и намени резиденције.

Мултидисциплинарни приступ примењен на изучавање тетрархијске палате *Felix Romuliana* би требало да омогући боље разумевање царских резиденција уопште, како вила тако и палата.

Предложена структура тезе:

За докторски рад „**АРХИТЕКТУРА ЦАРСКЕ ПАЛАТЕ У ДОБА ТЕТРАРХИЈЕ. FELIX ROMULIANA (ГАМЗИГРАД)**“ предлагем следећу структуру:

- I. УВОД** - у коме се укратко образлаже предмет проучавања, циљеви и значај истраживања.
- II. ТЕРИТОРИЈАЛНО ХРОНОЛОШКИ ОКВИР** - у овом поглављу се дефинише територијални оквир истраживања са прегледом најважнијих историјских прилика.
- III. ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА ПАЛАТА ТЕТРАРХИЈСКОГ ПЕРИОДА**
- IV. ИСТОРИЈАТ ИСТРАЖИВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ „ГАМЗИГРАД“** – хронолошки преглед досадашњих истраживања на локалитету.
- V. РЕЗИДЕНЦИЈАЛНИ КОМПЛЕКС *Felix Romuliana*** – кратак преглед истражених објеката.
- VI. ЦАРСКА ПАЛАТА** – поглавље у коме би се анализирао корелација функције и просторног обликовања палате, структура архитектонске композиције, уметнички израз у архитектури као и значење и значај палате.
- VII. РЕКОНСТРУКЦИЈЕ И ИДЕАЛНЕ РЕКОНСТРУКЦИЈЕ** – као презентација дела резултата истраживања.

VIII. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА – као крајњи резултат имају стварање комплетне слике о палати на нови начин, обједињујући историју архитектуре и уметности уопште.

IX. ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ – технички цртежи, илустрације и скице.

X. БИБЛИОГРАФИЈА, СПИСАК СКРАЋЕНИЦА, ИЗВОРИ

Због свега наведеног молим Научно-наставно веће Филозофског факултета Универзитета у Београду да ми одобри научно-истраживачки рад и израду предложене докторске тезе.

С поштовањем,

У Београду, фебруар 2013. године
09

Поповић Б. Бојан
бр. индекса 6и/10-

Библиографија

ИЗВОРИ

Амијан Марцелин, *Историја* (превод: М. Милин), Београд 1998.

Vitruvije, *Deset knjiga o arhitekturi*, Београд 2003.

Pseudo Aurelius Victor. *Epitome de Caesaribus*, in: *Sexti Aurelius Victoris Historia romana*, ed. G. C. Harles, London 1829.

Литература

Boëthius, A. - Ward Perkins, J.B., *Etruscan and Roman Architecture*, Harmondsworth, 1970.

Brodribb, G., *Roman Brick and Tile*, London 1987.

Bulić, F., Karaman, L.J., *Palača cara Dioklecijana u Splitu*, Zagreb 1927.

Bülow von, G., Romuliana-Gamzigrad-Orte der Erinnerung oder Herrschaftsort, in: *Bruckneudorf und Gamzigrad. Spätantike Paläste und Großvillen im Donau-Balkan Raum*, Hrsg. G. von Bülow, H. Zabehlicky, Bonn 2011, 153-165.

Bülow von, G., Schüler, T., Gheophysical and archaeological research at Gamzigrad – report of the 2004 – 2007 campaigns, *Старинар* LVII, Београд 2007, 231-249.

Васић, Ч., Релативни хронолошки односи између палате и фортификационих система Гамзиграда, *Развитак* 33, Зајечар 1993, 9-13.

Васић, Ч., Симболика сакралног комплекса Ромулијане (Гамзиград), *Развитак* 36, Зајечар 1996, 8-20.

Васић, Ч., *Одбрамбени систем Гамзиграда*, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд 1997.

Vulić, N., Antički spomenici naše zemlje. Spomenik 1934., 77/60, 1-84.

Гамзиград - касноантички царски дворца, Београд 1983.

Gilbert, P., *Living architecture, Roman*, Fribourg 1965.

George, M., *The Roman domestic architecture of northern Italy*, Oxford 1997.

Дероко А., *Архитектура старог века*, Београд 1960.

- Duval, N., *Palais et fortresses de Yugoslavie*, Buletin de la Société nationale des antiquaires de France, Paris 1971, 115-124.
- Живић, М., *Felix Romulijana, 50 година одгонетања*, Београд 2003.
- Јовић, В., Камен у тетрархијској архитектури-примена, порекло и симболично зачење, *Развитак* 38, Зајечар 1998, 134-137.
- Jean-Piere, A., *Roman Building, Materials and Techniques*, London 2005.
- Kanitz, F., *Serbien*, Leipzig 1968.
- Лаловић, А., Досадашња истраживања на касноантичком локалитету Гамзиград, *Развитак* 11, Зајечар 1971, 64-70.
- Лаловић, А., Истраживачко-конзерваторски радови на касноантичком локалитету Гамзиград од 1972. до 1976., *Развитак* 17, Зајечар 1977, 68-74.
- Лаловић, А., Археолошка истраживања на Гамзиграду од 1976. до 1979., *Развитак* 20, Зајечар 1980, 87-91.
- Лаловић, А., Гамзиград-касноантички дворац (30 година археолошких истраживања), *Развитак* 23, Зајечар 1983, 94-98.
- Лаловић, А., Гамзиград Felix Romuliana, *Развитак* 24, Зајечар 1984, 88-92.
- Лаловић, А., Археолошка истраживања на касноантичком локалитету Гамзиград-Ромулијана у 1986-1987., *Развитак* 28, Зајечар 1988, 68-73.
- Лаловић, А., Археолошка истраживања на касноантичком локалитету Гамзиград-Ромулијана у 1988-1990., *Развитак* 30, Зајечар 1990, 84-90.
- Лаловић, А., Археолошка истраживања на касноантичком локалитету Гамзиград-Ромулијана у 1991-1995., *Развитак* 36, Зајечар 1996, 4-7.
- Лаловић, А., Археолошка истраживања на касноантичком локалитету Гамзиград-Ромулијана у 1996-1997., *Развитак* 38, Зајечар 1998, 123-129.
- Lalović, A., Jovanović, S., Ružić, M., Bikić, V., Šarić, J., *Romulijana - Gamzigrad - kasnoantička utvrđena palata. Старица XLVIII*, Beograd 1997, 199-208.
- Lalović, A., Jovanović, S., Ružić, M., Gamzigrad-Romuliana - arheološka istraživanja na sektoru Termini tokom 1998. godine, *Старица* L, Београд 2000, 283-285.
- Lalović, A., Gamzigrad (Romuliana) - 50 godina arheoloških istraživanja i konzervatorsko-restauratorskih radova. u: *Rad Dragoslava Srejića na istraživanju*

antičke arheologije, Kragujevac 31. oktobar-2. novembar 2002 - *Memorijal Dragoslava Srejovića*, ur. N. Tasić, Kragujevac - Beograd 2003, 57-75.

Mano-Zisi, Đ., Le castrum de Gamzigrad et ses mosaïques, *Archaeologia Iugoslavica* 2, Beograd 1956, 67-84.

Мано-Зиси, Ђ., Гамзиград и његови мозаици, *Развитак* 1, Зајечар 1961, 82-93.

Marasović, J., Marasović, T., *Dioklecijanova palača*, Zagreb 1968.

Mc Kay, A. G., *Houses, Villas and Palaces in the Roman World*, Hudson 1975.

Несторовић Б., *Архитектура старог века*, Београд 1974.

Parker-Pearson, M., and Richards, C., *Architecture and order*, London 2005.

Петровић, П., *Медијана резиденција римских царева*, Београд 1989.

Поповић, А., *Писани извори о Галерију*, у: *Felix Romuliana – Гамзиград*, ур. И. Поповић, Београд 2010, 213-221.

Ružić, M., Gamzigrad posle Dragoslava Srejovića, у: *Rad Dragoslava Srejovića na istraživanju antičke arheologije*, Kragujevac 31. oktobar - 2. novembar 2002, *Memorijal Dragoslava Srejovića*, ur. N.Tasić, Kragujevac - Beograd 2003, 89-101.

Ramage Nancy H.& Andrew, *Roman art (Romulus to Constantine)*, New Jersey 2005.

Срејовић, Д., Felix Romulijana: Царска палата или...?, *Старинар XXXVII*, Београд 1986, 87-102.

Срејовић, Д., Две касноантичке царске палате, *Глас САНУ CCCXLIII*, Одељење историјских наука, књ. 5, Београд 1986, 9-25.

Srejović, D., *The Age of Tetrarchs*, Belgrade 1994.

Srejović, D., Lalović, A., Janković, Đ., Гамзиград, *Старинар XXXI*, Београд 1981, 65-80.

Smith, J. T., *Roman Vilas, A Study in Social Structure*, London - New York 1997.

Samerson, Dž. *Klasični jezik arhitecture*, Beograd 2004.

Šarkamen (Easter Serbia): *A Tetrarchic Imperial Palace. The Memorial Complex*, ed. I. Popović, Beograd 2005.

Томас, Е., *Römische Villen in Pannonien*, Budapest 1964.

Ćurčić, S., Late-Antique Palace. The meaning of Urban Context, *Ars Orientalis* 23, 93, 67-90.

Ćurčić, S., *Architecture in the Balkan from Diocletian to Suleyman the Magnificent*, New Haven - London 2010.

Felix Romulijana. 50 Years of Archaeological Excavations. Papers from the International Conference. Zaječar, 27th-29th October 2003, ed. M. Vasić, Belgrade 2006.

Felix Romuliana – Гамзиград, ур. И. Поповић, Београд 2010.

Chitman, R., *The clasical orders of architecture*, Oxford 2005.

Чанак-Медић, М., Резултати истраживања касноантичког утврђења код Гамзиграда, *Развитак* 6, Зајечар 1966, 60-66.

Чанак-Медић, М., Касноантичка палата код Гамзиграда (досадашња проучавања), *Развитак* 12, Зајечар 1972, 56-65.

Чанак-Медић, М., Четворолисни капители из Газиграда, *Зборник Народног музеја* VIII, Београд 1975, 247-254.

Чанак-Медић, М., Гамзиград – касноантичка палата, *Саопштења* XI, Београд 1978, 1-258.

Чанак-Медић, М., Стојковић-Павелка, Б., Архитектура и просторна структура царске палате, у: *Feliks Romuliana – Гамзиград*, ур. И. Поповић, Београд 2010, 49-106.

Ward Perkins, J. B., *Roman Imperial Architecture*, Harmondsworth 1981.

Ward Perkins, J. B., *Cities of acient Greece and Italy: Planning in clasical antiquity*, New York 1974.

Wheeler, M., *Roman art and architecture*, London 2001.

Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Београду
Одељењу за историју уметности

Реферат о квалификованости кандидата
и подобности предложене теме за докторску дисертацију

Бојан Б. Поповић

„АРХИТЕКТУРА ЦАРСКЕ ПАЛАТЕ У ДОБА ТЕТРАРХИЈЕ. *FELIX ROMULIANA* (ГАМЗИГРАД).„

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Бојан Поповић рођен је 1984. године у Госпићу. Студије архитектуре на Архитектонском факултету у Београду завршио је 2006. године са просечном оценом 9,52 и оценом 10 на дипломском испиту. Титулу мастера добио је 2008. године на истом факултету. Од јануара 2011. године запослен је на Археолошком институту у Београду. Објавио је неколико краћих радова из којих се може јасно уочити његово интересовање за касноантичко архитектонско наслеђе у Србији (Ivana Popović, Stefan Pop-Lazić, Bojan Popović, Vujadin Vujadinović, *Arheološka iskopavanja u Sremskoj Mitrovici 2011. godine: Lokalitet 85, Arheologija u Srbiji: projekti Arheološkog instituta u 2011. godini*, Beograd 2012, 38-41; S. Pop-Lazić, B. Popović, V. Vujadinović, *Gamzigrad - Felix Romuliana: Iskopavanja 2011. godine, Arheologija u Srbiji: projekti Arheološkog instituta u 2011. godini*, Beograd 2012, 74-77; S. Pop-Lazić, B. Popović, V. Vujadinović, *Rezultati istraživanja arheološkog instituta u 2011. godini, Knjiga apstrakata, Arheološka iskopavanja u Sremskoj Mitrovici 2011. godine - Lokalitet 85, Viminacium 2012*, 12-13; S. Pop-Lazić, B. Popović, V. Vujadinović, *Rezultati istraživanja arheološkog instituta u 2011. godini, Knjiga apstrakata, Iskopavanja na Gamzigradu 2011.godine – Istočna kapija, Vila, Viminacium 2012*, 17-18; B. Popović, *The importance of archaeological research educational and*

visitor centers – model center Drenovac by Paraćin, *Archaeological Heritage – its Role in Education, Presentation and Popularization of Science*, Viminacium, Serbia, 5 – 8 October 2012, Book of abstracts, Viminacium 2012, 24). Предложена тема „Архитектура царске палате у доба тетрархије. *FELIX ROMULIANA* (Гамзиград)” требало би да дефинише место и значај овог важног и, у оквирима историје касноантичке уметности, недовољно истраженог локалитета, те да тиме допринесе бољем сагледавању и познавању места који је територија данашње Србије у IV веку имала у пространом Римском царству.

2. Предмет и циљ дисертације:

Предмет докторске дисертације Бојана Поповића је палата *Felix Romuliana* као једна од најзначајнијих царских палата из доба тетрархије (започета крајем III, а довршена почетком IV века).

Циљ дисертације представља прецизна и на основу вишедеценијских налаза утемељена идеална реконструкција просторног склопа царске палате у северном делу комплекса, њене архитектуре и функције појединих њених делова и палате као целине. Такође ће бити презентовани и најновији резултати археолошких ископавања, релевантни за сагледавање архитектонског склопа царске палате и нови архитектонски планови као веома важан пратећи материјал.

3. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације:

У уводном поглављу кандидат ће образложити предмет своје дисертације, њен циљ и значај који ће овај рад, као својеврсна ревизија свега што је о палати објављено седамдесетих и осамдесетих година 20. века, имати за поновно сагледавање њеног места у тетрархијској архитектури, али и у уметности уопште, као и у религијским начелима позног Римског царства. У наредном поглављу биће дат територијално-хронолошки оквир рада и као и преглед оних историјских прилика које су довеле до подизања палате на локалитету Гамзиград, али и до њене десакрализације и коначне рурализације. Треће поглавље биће посвећено архитектонској анализи свих тетрархијских палата, које су до сада археолошки истражене, те чији се архитектонски склоп стога може сагледати. Циљ овог трећег поглавља биће да се

омогући боље разумевање архитектонских обележја палате *Felix Romuliana*. Након поглавља које ће бити посвећено историјату истраживања царске палате на локалитету Гамзиград, посебна пажња биће посвећена наредном, петом поглављу. У њему ће бити описан архитектонски склоп палате *Felix Romuliana*, функција појединих њених делова и њен утицај на општи изглед појединачних простора. Посебно значајан допринос биће дат у наредном поглављу у коме ће се наћи реконструкције и идеалне реконструкције изгледа палате, засноване на најновијим резултатима археолошких ископавања која на локалитету Гамзиград трају већ шест деценија. Закључно поглавље биће посвећено сумирању резултата добијених анализом просторног склопа палате, и коначно њеном сагледавању као целине, која је у време позног Римског царства носила јасне религијске и политичке поруке. Рад ће бити обогаћен и графичким прилозима (техничким цртежима, скицама).

4. Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању:

У дисертацији „Архитектура царске палате у доба тетрархије. *FELIX ROMULIANA* (Гамзиград)” Бојана Поповића полази се од неколико основних хипотеза, пре свега везаних за личнос цара Галерија, градитеља читавог комплекса на локалитету Гамзиград. Посебна пажња ће бити усмерена на испитивање једног од основних постулата тетрархијског система владавине, а то је повлачење августа након прослављених виценолија у палату грађену тим поводом. Такође, до сада више пута постављене хипотезе о времену подизања палате, као и о различитим фазама њене изградње, биће поново преиспитане на основу досадашњих резултата археолошких истраживања и сагледавања архитектуре палате као целине.

5. Методе које ће се у истраживању приметити:

С обзиром на тему рада, кандидат ће током истраживања примењивати новије методе различитих научних дисциплина – архитектуре, историје архитектуре, културне историје, археологије и историје религије.

6. Очекивани резултати и научни допринос:

С аспекта историје уметности и, посебно, историје архитектуре недовољно

истражена палата цара Галерија *Felix Romuliana* на локалитету Гамзиград заслужује важно место у изучавању касне антике на централном Балкану. Будући да је кандидат архитекта, очекује се да ће понудити нов и у потпуности оригиналан научни допринос сагледавању архитектонских особености овог споменика, те да ће резултати оваквог мултидисциплинарног приступа бити веома важни за уочавање правог значаја и значења који палата *Felix Romuliana* има међу свим палатама из времена Царства, а посебно тетрархије.

7. Закључак:

Будући да ће предложена дисертација у свом финалном облику одговорити на нека од веома важних питања везаних за однос архитектуре и функције меморијалне царске палате у Гамзиграду, као и да је кандидат успешно образложио предмет, методе и циљ истраживања, свесна значаја интерпретације овог важног споменика засноване на најновијим методама које наука данас може да понуди, комисија предлаже да се прихвати предлог теме докторске дисертације Бојана Поповића „Архитектура царске палате у доба тетрархије. FELIX ROMULIANA (Гамзиград)“.

Београд, 11.06.2013.

Комисија за одобрење теме докторске дисертације:

др Иван Стевовић, доцент (ментор)

Филозофски факултет Универзитета у Београду

др Миодраг Марковић, ванредни професор

Филозофски факултет Универзитета у Београду

др Јелена Ердељан, доцент

Филозофски факултет Универзитета у Београду

др Перица Шпехар, доцент
Филозофски факултет Универзитета у Београду